zorgen dat dit rapport periodiek op het door het Statuut voorgeschreven tijdstip en op deugdelijke wijze wordt opgemaakt. Gesteld kan worden dat de administratie daartoe over een redelijke termijn beschikt en dat iedere overschrijding van die termijn haar rechtvaardiging moet vinden in het bestaan van bijzondere omstandigheden.

3. Indien de administratie de redelijke termijn waarover zij beschikt voor het opstellen van de beoordeling van een ambtenaar, ruimschoots overschrijdt en niet het bestaan kan aantonen van bijzondere omstandigheden die deze overschrijding rechtvaardigen, begaat zij een fout waarvoor zij aansprakelijk kan worden gesteld.

In zaak 207/81,

KUNO DITTERICH, vertegenwoordigd door M. Slusny, advocaat te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij E. Arendt, advocaat aldaar, Centre Louvigny, rue Philippe-II, 34 B,

verzoeker,

tegen

COMMISSIE VAN DE EUROPESE GEMEENSCHAPPEN, vertegenwoordigd door haar gemachtigden J. Pipkorn en H. van Lier, lid van haar juridische dienst, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij O. Montalto, lid van haar juridische dienst, Bâtiment Jean Monnet, Kirchberg,

verweerster,

betreffende een verzoek om nietigverklaring van verzoekers beoordelingsrapport over de periode 1 juli 1975 tot 30 juni 1977, een verzoek om schadevergoeding wegens de bij het opmaken van genoemd rapport opgetreden onregelmatigheden en vertraging, en, subsidiair, een verzoek, verweerster te gelasten het gehele dossier betreffende het beoordelingsrapport 1975 — 1977 over te leggen alsmede de verificatie door getuigen te gelasten van een aantal in het verzoekschrift omschreven feiten,

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Derde kamer),

samengesteld als volgt: U. Everling, kamerpresident, G. Bosco en Y. Galmot, rechters,

advocaat-generaal: G. Reischl
griffier: J. A. Pompe, adjunct-griffier

het navolgende

ARREST

De feiten

De feiten, het procesverloop en de conclusies, middelen en argumenten van partijen kunnen worden samengevat als volgt:

I — De feiten en het procesverloop

Verzoeker, K. Ditterich, van Duitse nationaliteit, werd op 4 oktober 1954 door de Commissie van de EGA aangesteld als ambtenaar van de wetenschappelijke groep.

Verzoeker, thans ambtenaar in rang A 5/8, is werkzaam bij het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (GCO) te Ispra, waar hij was tewerkgesteld bij departement C, afdeling Chemie. Per 1 januari 1977 werd hij tewerkgesteld bij departement A.

Overeenkomstig artikel 43, eerste alinea, Ambtenarenstatuut worden om de twee jaar periodieke beoordelingsrapporten van verzoekers bekwaamheid, prestaties en gedrag opgesteld.

Het beoordelingsrapport over de periode 1 juli 1975 tot 30 juni 1977 werd opgesteld door G. R. Bishop, beoordelaar en directeur van departement C, na raadpleging van H. Hannaert, hoofd van de afdeling waartoe verzoeker tot 31 december 1976 behoorde, en H. Helms en M. Slesser, directeur respectievelijk hoofd van de afdeling waar hij vanaf die datum werkzaam is.

De vertraagde ondertekening van het beoordelingsrapport door Bishop, op 29 december 1979, moet volgens de Commissie aan deze raadplegingen worden toegeschreven.

De in het rapport opgenomen algemene beoordeling luidde als volgt:

„De heer Ditterich bezit ongetwijfeld de nodige capaciteiten op het gebied van de systeemanalyse; gepaard aan een grotere bereidheid tot samenwerking zouden deze voor hemzelf en het programma van het GCO meer vruchten afwerpen".

Verzoekers gedrag in de dienst kreeg de vermelding „normaal", terwijl aan zijn bekwaamheid en prestaties de hoogst mogelijke waardering „hoger dan normaal" werd toegekend,

Verzoeker was het niet eens met de algemene beoordeling en maakte in een gesprek met zijn beoordelaar, Bishop, op 11 januari 1980, zijn ongenoegen kenbaar.

Gebruik makend van de in artikel 43, tweede alinea, Ambtenarenstatuut voorziene mogelijkheid om opmerkingen toe te voegen aan het te zijner kennis gebrachte beoordelingsrapport, merkte verzoeker in een nota van 17 januari 1980 op, dat de algemene beoordeling niet te rijmen was met de omstandigheid dat hij in de betrokken periode samen met andere ambtenaren van het GCO te Ispra talrijke artikelen had gepubliceerd. Hij verzocht derhalve om weglating van deze opmerking, die volgens hem op een subjectief en niet op een objectief onderzoek van de feiten berustte.

Verzoeker wendde zich vervolgens tot de beoordelaar in beroep, R. Mas, plaatsvervangend directeur-generaal van het GCO en directeur van de inrichting te Ispra. Na een onderhoud met verzoe-

ker op 5 maart 1980 bevestigde de beoordelaar in beroep het beoordelingsrapport op 26 maart 1980.

Op 31 maart 1980 deed verzoeker een beroep op het paritair beoordelingscomité, dat op 15 juli 1980 advies uitbracht.

Het comité stelde vast, dat aan verzoekers „gedrag in de dienst" de waardering „normaal" was toegekend, terwijl het gedrag van belanghebbende in het vorige beoordelingsrapport, over de periode 1973-1975, met „hoger dan normaal" was gewaardeerd, en besloot zijn advies met de verklaring dat het „betreurt dat deze beoordeling, die nauw samenhangt met de in de nota bestreden algemene beoordeling, niet van de noodzakelijke toelichting is voorzien; deze is met name op haar plaats wanneer de beoordeling ongunstiger is dan in het vorige rapport".

Op het verzoek van het paritair beoordelingscomité om een nadere toelichting van de beoordeling van verzoekers gedrag in de dienst verklaarde Mas „de heer Ditterich heeft zich gedurende deze periode systematisch verzet tegen elk besluit van zijn hiërarchieke meerderen dat hem raakte."

Deze toelichting, die in het beoordelingsrapport werd opgenomen, werd op 22 oktober 1980 ter kenis van verzoeker gebracht.

Bij nota van 1 december 1980, ingekomen bij de Commissie op 16 december daaropvolgend, diende verzoeker krachtens artikel 90, lid 2, Ambtenarenstatuut een klacht in tegen het besluit van het tot aanstelling bevoegde gezag van 22 oktober 1980 houdende vaststelling van de definitieve versie van zijn beoordelingsrapport.

Toen bleek dat zijn klacht stilzwijgend was afgewezen, stelde verzoeker het onderhavige beroep in, dat op 8 juli 1981 ter griffie van het Hof is ingeschreven.

Verzoeker, die verklaart niet te weten of zijn klacht van 1 december 1980 ter kennis is gebracht van het paritair beoordelingscomité, behoudt zich in het verzoekschrift het recht voor om overeenkomstig artikel 42 van het Reglement voor de procesvoering in de loop van het geding een of meer aanvullende middelen voor te dragen.

Op 11 augustus 1981 deelde de vice-president van de Commissie verzoeker in antwoord op diens klacht van 1 december 1980 mee, dat de Commissie aan zijn verzoek geen gunstig gevolg kon geven, onder meer omdat hij niet had aangetoond dat de beoordelingen van zijn hiërarchieke meerderen onjuist waren, noch dat hij door de te late vaststelling van het beoordelingsrapport schade had geleden.

Het Hof heeft, op rapport van de rechter-rapporteur en de advocaat-generaal gehoord, besloten tot de mondelinge behandeling over te gaan.

Wegens de wijziging in zijn samenstelling heeft het Hof bij beschikking van 7 oktober 1982 besloten, de zaak naar de Derde kamer te verwijzen.

II — Conclusies van partijen

In zijn verzoekschrift concludeert verzoeker dat het den Hove behage.

1. Het beoordelingsrapport betreffende verzoeker over de periode 1 juli 1975 tot 30 juni 1977, alsmede het besluit van de beoordelaar in beroep van 22 oktober 1980 nietig en van onwaarde te verklaren;

2. In alle geval de wederpartij wegens de opgetreden onregelmatigheden en vertraging te veroordelen om aan verzoe-

ker een bedrag van BFR 500 000 te betalen, vermeerderd met de gebruikelijke interesten vanaf 1 december 1980, behoudens vermeerdering van eis in de loop van het geding;

Subsidiair

4. De wederpartij te gelasten, het gehele dossier betreffende het beoordelingsrapport 1975 — 1977 over te leggen, zonder iets uit te zonderen of achter te houden;

5. De verificatie door getuigen te gelasten van de volgende feiten:

   a) dat verzoeker in alle opzichten in een normale sfeer en met normale bereidwilligheid met zijn collega's heeft samengewerkt;

   b) dat verzoeker zich niet systematisch tegen besluiten van zijn meerderen heeft verzet.

In repliek concludeert verzoeker dat het den Hove behage:

1. Het besluit van de Commissie vervat in haar brief van 11 augustus 1981 nietig en van onwaarde te verklaren;

2. In alle geval de wederpartij wegens de opgetreden onregelmatigheden en vertraging te veroordelen om aan verzoeker ter vergoeding van de materiële en immateriële schade een door het Hof naar billijkheid vast te stellen bedrag te betalen;

3. De wederpartij in de kosten van het geding te veroordelen.

Subsidiair

4. De wederpartij te gelasten, inzonderheid de stukken over te leggen met betrekking tot het gestelde systematische verzet van verzoeker tegen besluiten van zijn hiërarchieke meerderen die hem raakten;

5. De verificatie door getuigen te gelasten van de in het verzoekschrift vermelde feiten;

6. Verzoeker wijst als getuigen aan:
   i) zijn collega's van de afdeling chemie en van departement A;
   ii) zijn meerderen in genoemde diensten;

7. In dit geval de beslissing omtrent de kosten aan te houden.

Verweerster concludeert dat het ten Hove behage:

— het beroep ongegrond te verklaren;

— verzoeker in de kosten te veroordelen;

— onder voorbehoud van alle rechten.

III — Middelen en argumenten van partijen

Verzoeker heeft acht middelen voorgedragen, waarvan twee in repliek.

Het eerste middel

Met zijn eerste middel houdt verzoeker staande dat de algemene beoordeling in het rapport betreffende verzoekers ontoereikende bereidheid tot samenwerking op onjuiste feiten berust en innerlijk tegenstrijdig is.

Verzoeker vraagt het Hof te onderzoeken of de feiten en het beoordelingsrapport met elkaar in strijd zijn; hij verklaart dat hij in de periode waarop het rapport betrekking heeft, in samenwerking met andere ambtenaren verscheidene artikelen heeft gepubliceerd, waarvan hij de vindplaatsen vermeldt.

Deze omstandigheid is zijns inziens in tegenspraak met zowel de algemene beoordeling van de beoordelaar betreffende een ontoereikende bereidheid tot samenwerking (eerste onderdeel), als met de opmerking van de beoordelaar in beroep inzake verzoekers systematische verzet (tweede onderdeel).

Voorts zijn volgens hem de niet nader aangeduide feiten waarop de beoordelaar in beroep zicht baseert, niet ter zake dienend. Gezien het stelselmatig karakter van de hem door de beoordelaar in beroep verweten houding, had deze de aan zijn beoordeling ten grondslag liggende feiten moeten vermelden (derde onderdeel).

Verzoeker merkt op dat het Hof, zonder zijn eigen oordeel in de plaats te stellen van dat van het tot beoordeling bevoegde gezag, steeds heeft gemeend, de juistheid te kunnen nagaan van de door de beoordelaar in aanmerking genomen feiten.

Derhalve verzoekt hij het Hof om een onderzoek door middel van getuigen (zijn meerderen, collega's en ondergeschikten van de beide diensten waartoe hij behoorde) naar de juistheid van de beoordelingen van de beoordelaar en van de beoordelaar in beroep.

Volgens de *Commissie* laat het beoordelingsrapport voor wat betreft verzoekers gedrag, bekwaamheid en prestaties volstrekt geen onduidelijkheid bestaan omtrent de feiten. Het feit dat verzoeker in samenwerking met collega's artikelen heeft gepubliceerd, moge blijk geven van diens geschiktheid voor bepaalde werkzaamheden in groepsverband, maar impliceert niet noodzakelijkerwijs eenzelfde bereidheid tot samenwerking in de contacten met zijn collega's binnen de inrichting.

Zij beklemtoont verzoeker niet te hebben verweten, in het geheel geen bereidheid tot samenwerking te tonen; zij is slechts van mening, dat hij met een grotere inzet op dit vlak meer profijt van zijn capaciteiten zou trekken. Mitsdien kan niet worden gesproken van dwaling omtrent de feiten dan wel tegenstrijdigheid tussen de betrokken omstandigheden en de algemene beoordeling.

Onder de gespecificeerde beoordeling werd verzoekers gedrag, in tegenstelling tot het vorige rapport, waarin het met „hoger dan normaal" was gewaardeerd, als „normaal" aangemerkt vanwege herhaalde incidenten die getuigden van een zekere weerspannigheid bij verzoeker. Tegen het advies in van zijn directeur, Bishop, of van het hoofd programma's van de inrichting te Ispra, M. Bresesti, heeft verzoeker herhaalde malen over bepaalde onderzoeksprogramma's van het GCO gepubliceerd of getracht dit te doen. Zo heeft verzoeker nog ruim een jaar nadat de Raad had besloten het onderzoek op het gebied van radioactief afval te beëindigen, aan een verhandeling op dat gebied gewerkt, het verzoek van Bresesti om zijn werkzaamheden te staken ten spijt. Laatstgenoemde moest uiteindelijk publikatie ervan verbieden. Ondanks dit incident heeft verzoeker andermaal een artikel geschreven zonder voorafgaande toestemming van zijn hiërarchieke meerderen.

Blijkens vaste rechtspraak (arrest van 12 mei 1977, zaak 31/76, Macevicius/Parlement, Jurispr. 1977, blz. 883, r.o. 8; arrest van 25 november 1976, zaak 122/75, Küster t. Parlement, Jurispr. 1976, blz.

1685, r.o. 9; arrest van 17 maart 1971, zaak 29/70, Marcato t. Commissie, Jurispr. 1971, blz. 243, r.o. 7; arrest van 5 november 1963, gevoegde zaken 35/62 en 16/63, Leroy t. Commissie, Jurispr. 1963, blz. 399, blz. 436-437) wenst het Hof zijn eigen oordeel niet in de plaats te stellen van dat van de beoordelaar, temeer wanneer complexe waardeoordelen daarbij een rol spelen. Het Hof vernietigt een beoordelingsrapport slechts wegens onbevoegdheid, vorm- of procedurefouten, misbruik van bevoegdheid, dwaling of kennelijke tegenstrijdigheid.

Het tweede middel

In het tweede middel wordt gesteld, dat de waardering in het beoordelingsrapport van verzoekers gedrag („normaal") in tegenspraak is met zowel de algemene beoordeling van de eerste beoordelaar als de door de beoordelaar in beroep aangevoerde motivering.

Verzoeker meent dat indien opmerkingen als een ontoereikende bereidwilligheid tot samenwerking of een neiging tot systematisch verzet op waarheid berustten, deze noodzakelijkerwijs ook tot uitdrukking hadden moeten komen in de beoordeling van zijn gedrag.

Hij herinnert eraan, dat het paritair beoordelingscomité in zijn advies van 15 juli 1980 de beoordelaar in beroep Mas had verzocht, een verklaring te geven voor de afwijkende beoordeling van verzoekers gedrag in het onderhavige beoordelingsrapport ten opzichte van het rapport over de jaren 1973-1975.

Door te verklaren dat betrokkene zich systematisch verzette tegen besluiten van zijn meerderen, heeft de beoordelaar in beroep niet de verlangde motivering gegeven, maar een nieuw oordeel uitgebracht dat logischerwijs tot schrapping van de vermelding „normaal" voor verzoekers gedrag in de dienst had moeten leiden.

Volgens de *Commissie* heeft de beoordelaar in beroep willen benadrukken, dat verzoekers systematische verzet niet toeliet dat hem wederom de vermelding „hoger dan normaal" werd toegekend. Slechts indien dit verzet elke vorm van samenwerking met zijn hiërarchieke meerderen alsook met zijn collega's binnen de afdeling onmogelijk had gemaakt of indien hij aanwijzingen niet had opgevolgd, had zijn gedrag met „lager dan normaal" moeten worden gewaardeerd of onder omstandigheden zelfs aanleiding moeten geven tot andere maatregelen.

Volgens de Commissie heeft verzoeker geen omstandigheden aangevoerd waaruit zou blijken dat zij haar beleidsmarge heeft overschreden.

Het derde middel

Het derde middel is ontleend aan het tweeslachtige karakter van de door de beoordelaar in beroep aangevoerde motivering, voor zover daaruit niet duidelijk blijkt of zij betrekking heeft op verzoekers gedrag dan wel op zijn werk.

Alles duidt volgens *verzoeker* erop, dat de vermeldingen in het rapport een uitvloeisel zijn van zijn positie als ambtenaar, meer in het bijzonder van enkele conflicten tussen hem en de administratie, naar aanleiding van de afwijzing van zijn verzoek om bevordering. Hij wijst

erop, dat dit conflict heeft geleid tot een uitspraak van het Hof (arrest van 12 oktober 1978, Jurispr. 1978, blz. 1855). Een ambtenaar, aldus verzoeker, heeft het recht zich te verzetten tegen besluiten van zijn hiërarchieke meerderen, en hiervan mag geen enkele invloed op de dienst uitgaan; bij de beoordeling van het gedrag in de dienst mag daarmee dan ook geen rekening worden gehouden.

De *Commissie* wijst erop, dat verzoeker niet aanbiedt te bewijzen in welk opzicht zijn positie als ambtenaar de beoordelaars tot het geven van de aangevochten beoordelingen heeft gebracht.

Het is duidelijk, dat de door de beoordelaar in beroep gegeven motivering betrekking heeft op verzoekers gedrag en niet op zijn prestaties, bekwaamheid of zijn positie als ambtenaar.

Het vierde middel

Het vierde middel is ontleend aan nietnaleving van de voorschriften van de Gids van de beoordeling.

Verzoeker betoogt dat volgens de Gids voor de beoordeling alleen de waarderingen „hoger dan normaal" of „lager dan normaal" moeten worden gemotiveerd. Het stond de beoordelaar in beroep derhalve niet vrij, een motivering toe te voegen aan het met normaal beoordeelde gedrag van verzoeker.

Ofschoon bedoelde motivering werd gegeven op verzoek van het paritair beoordelingscomité, moet worden vastgesteld op welke datum de beoordelaar in beroep het verzoek daartoe ontving, om te bepalen of het verenigbaar was met de op dat moment geldende Gids voor de beoordeling.

Volgens de *Commissie* verbiedt de bepaling van de Gids voor de beoordeling (van 1973, blz. 39, bijlage VII bij het verweerschrift) volgens welke de waarderingen „hoger dan normaal" en „lager dan normaal" nader moeten worden toegelicht, geenszins een toelichting te geven bij de waardering „normaal"; zulks kan alleen maar de inzichtelijkheid van het beoordelingsrapport bevorderen en daarmee een grotere zekerheid geven aan de beoordeelde ambtenaar.

De Commissie beklemtoont dat de betrokken aantekening is toegevoegd om tegemoet te komen aan de wens van het partitair comité, dat door verzoeker was aangezocht.

Het is een algemeen aanvaarde praktijk om op voorstel van het paritair comité de waardering „normaal" toe te lichten in geval de waardering in het vorige rapport „hoger dan normaal" was. In het onderhavige geval heeft het paritair comité in zijn advies van 15 juli 1980 een daartoe strekkend voorstel gedaan.

Het vijfde middel

Het vijfde middel is ontleend aan de omstandigheid, dat het beoordelingsrapport en de beoordeling van de beoordelaar in beroep, in strijd met de voorschriften van de Gids voor de beoordeling, niet in verzoekers moedertaal of hoofdtaal waren gesteld.

Het beoordelingsrapport had volgens verzoeker moeten worden gesteld in het Duits, zijn moedertaal, dan wel in het Engels, dat zowel verzoeker als de beoordelaar beheersen, maar niet in het Frans.

De *Commissie* wijst erop, dat volgens de Gids voor de beoordeling (blz. 41) „het gebruikte formulier moet zijn opgesteld in de moedertaal of in de hoofdtaal van de ambtenaar van wie de beoordeling

wordt gegeven. De beoordelaar kan echter de zelf gekozen officiële taal gebruiken. Indien de door de beoordelaar gekozen taal verschillend is van de moedertaal of de hoofdtaal van de ambtenaar van wie de beoordeling wordt gegeven, zal op verzoek een vertaling van de beoordeling moeten worden geleverd."

Het onderhavige middel is volgens de Commissie ongegrond, voor zover verzoeker geen gebruik heeft gemaakt van de in de Gids voor de beoordeling voorziene mogelijkheid, een Duitse vertaling te vragen van de door de beoordelaars in het betrokken rapport gegeven beoordelingen.

Ter zijde merkt de Commissie op, dat het bij het Hof ingediende verzoekschrift in het Frans is gesteld.

Het zesde middel

Het zesde middel heeft betrekking op de vertraagde opstelling van de definitieve versie van het beoordelingsrapport en de daaruit voor verzoeker ontstane schade.

Verzoeker wijst erop dat het beoordelingsrapport over de periode 1975-1977, dat uiterlijk eind 1977 diende te zijn opgesteld, pas op 29 december 1979 door de beoordelaar werd ondertekend. Deze vertraging werd nog vergroot doordat niet binnen de in de Gids voor de beoordeling gestelde termijn van acht dagen, doch pas op 22 oktober 1980 op het advies van het paritair beoordelingscomité van 15 juli 1980 werd beslist.

De traagheid waarmee de diensten te Ispra bij het opstellen van beoordelingsrapporten te werk gaan, is algemeen bekend. Daarvoor hoeft men slechts naar de rechtspraak van het Hof te kijken. Verzoeker wijst erop dat zijn beoordelingsrapport over de periode 1969-1971 hem pas op 7 januari 1975 ter kennis werd gebracht.

Onder verwijzing naar 's Hofs arrest van 5 juni 1980 (zaak 24/79, Oberthür t. Commissie, Jurispr. 1980, blz. 1743) stelt verzoeker, dat hij door het niet tijdig gereed zijn van het onderhavige rapport materiële en immateriële schade heeft geleden, voor zover zijn persoonsdossier onvolledig en derhalve ondeugdelijk was en zijn bevorderingskansen dientengevolge waren verminderd.

De verdiensten van ambtenaren die voor bevordering in aanmerking komen, worden beoordeeld aan de hand van de beoordelingsrapporten. Blijkens het arrest van 14 juli 1977 (zaak 61/76, Geist t. Commissie, Jurispr. 1977, blz. 1419) vormt het tijdig gereed zijn van het beoordelingsrapport voor de ambtenaar een garantie dat zijn loopbaan normaal verloopt.

In zijn verzoekschrift heeft verzoeker zijn materiële en immateriële schade begroot op BFR 500 000. In repliek heeft hij uiteengezet, bij de begroting van de schade de omstandigheid in aanmerking te hebben genomen, dat de diensten te Ispra de beoordelingsrapporten nog steeds te laat opstellen, ondanks de uitspraken van het Hof op dit punt daarover, en verklaard zich ter zake te refereren aan het oordeel van het Hof.

De *Commissie* betreurt de lange duur die de opstelling van het onderhavige rapport in beslag heeft genomen, doch merkt op dat in de thans geldende versie van de Gids voor de beoordeling formeel geen termijn is gesteld waarbinnen het beoordelingsrapport gereed moet zijn. In het onderhavige geval was de vertraging te wijten aan veranderingen binnen de eenheid waar verzoeker werkte alsmede

aan diens gewijzigde tewerkstelling, met als gevolg dat zowel zijn huidige als zijn voormalige chefs moesten worden geraadpleegd.

Volgens de Commissie is de gestelde materiële schade ongegrond. Verzoeker heeft nooit enig tijdens de betrokken beoordelingsperiode tot stand gekomen bevorderingsbesluit tijdig betwist, zodat hij thans ook niet kan stellen, dat zijn bevorderingskansen zijn geschaad.

In alle geval kan het feit dat een beoordelingsrapport niet tijdig gereed is, geen enkele invloed uitoefenen op bevorderingsbesluiten.

De voor hetzelfde tijdvak uitgebrachte beoordelingsrapporten van wel bevorderde ambtenaren waren over het algemeen niet ongunstiger dan dat van verzoeker.

De vordering tot schadevergoeding moge weliswaar in verband staan met het beroep tot nietigverklaring, doch hoort in werkelijkheid thuis in de schadeloosstellingsprocedure.

De Commissie acht de geldelijke aanspraken van verzoeker in ieder geval buitensporig en mitsdien ontoelaatbaar.

In een enigszins vergelijkbare zaak, althans voor wat de strekking van het zesde middel betreft, heeft het Hof de verzoeker een bedrag van BFR 10 000 toegekend ter vergoeding van immateriële schade als gevolg van het niet tijdig gereed komen van het beoordelingsrapport (arrest Geist, reeds aangehaald).

Het zevende middel, voorgedragen in repliek

Met het zevende middel houdt verzoeker staande, dat het antwoord van de Commissie — daterend van 11 augustus 1981, dus nadat het onderhavige beroep reeds was ingesteld — op de klacht die verzoeker op 1 december 1980 bij haar had ingediend, in strijd met de voorschriften van de Gids voor de beoordeling niet binnen een redelijke termijn en zonder voorafgaande raadpleging van het paritair comité tot stand is gekomen.

Verzoeker wijst erop dat de ambtenaar volgens de Gids voor de beoordeling (1971, blz. 187) „vanaf het moment dat het negatieve advies van het paritaire beoordelingscomité (zie punt C.3.a) of de laatste beslissing van de beoordelaar in beroep (zie punt C.3.b) officieel aan (hem) is medegedeeld, een klacht krachtens artikel 90 van het Statuut (kan) indienen. Het paritair beoordelingscomité wordt over deze klacht geraadpleegd. Vervolgens is het de taak van de Commissie, als het tot aanstelling bevoegde gezag, uitspraak te doen over de ingediende klacht".

Naar uit deze bepalingen blijkt, dient de Commissie na raadpleging van het paritair beoordelingscomité binnen een redelijke termijn te antwoorden.

Blijkens de in bijlage VI bij het verweerschrift gevoegde brief heeft de Commissie deze voorschriften niet in acht genomen.

Dat het paritair beoordelingscomité niet opnieuw werd geraadpleegd, is volgens de *Commissie* terug te voeren op de omstandigheid dat aan het advies van dit comité van 15 juli 1980 gevolg was gegeven in de toelichting van de beoordelaar in beroep van 12 oktober 1980.

Wat de raadpleging van het paritair beoordelingscomité betreft, wordt in de Gids voor de beoordeling (blz. 142) het beginsel van voluntaire rechtspraak gehuldigd, waardoor de door verzoeker aangehaalde bepalingen van de Gids minder dwingend worden.

Het achtste middel, voorgedragen in repliek

Het achtste middel berust op de stelling, dat het antwoord van de Commissie op verzoekers klacht nietig is.

Verzoeker doet deze stelling steunen op de argumenten die in het kader van de in het verzoekschrift voorgedragen middelen naar voren zijn gebracht.

De *Commissie* gaat niet in op de theoretische overwegingen die aan dit middel ten grondslag liggen, doch verwijst voor zoveel nodig naar hetgeen zij in antwoord op de eerste vijf middelen van verzoeker heeft uiteengezet.

Het subsidiaire verzoek

Subsidiair vraagt *verzoeker* om vaststelling door middel van getuigen, dat hij in alle opzichten in een normale sfeer en met normale bereidwilligheid met zijn collega's heeft samengewerkt en zich niet systematisch tegen zijn meerderen heeft verzet.

Volgens de *Commissie* is dit verzoek niet subsidiair, doch is het verknocht aan de primaire vordering, voor zover ermee wordt beoogd de aan deze laatste ten grondslag liggende feiten te bewijzen.

Bovendien verdraagt de strekking van de verlangde toelichting zich niet met de beoordelingsvrijheid van de beoordelaar; het door deze opgestelde rapport berust op een waardeoordeel, dat naar zijn aard subjectief is.

Voorts heeft verzoeker geen enkel belang bij deze vordering. Indien hij in het gelijk werd gesteld, zou zij zonder voorwerp zijn.

In het omgekeerde geval zou afwijzing van de primaire vordering tot afwijzing van de subsidiaire leiden.

IV — Mondelinge behandeling

Ter terechtzitting van 3 februari 1983 zijn mondelinge opmerkingen gemaakt door K. Ditterich, vertegenwoordigd door M. Slusny, advocaat, en de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door H. van Lier als gemachtigde.

De advocaat-generaal heeft ter terechtzitting van 17 maart 1983 conclusie genomen.

In rechte

1 Bij verzoekschrift, ingekomen ter griffie van het Hof op 8 juli 1981, heeft K. Ditterich, ambtenaar van de wetenschappelijke groep in de rang A 5/8 bij het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (GCO) te Ispra, beroep ingesteld strekkende tot:

1. nietigverklaring van het op 20 december 1979 opgestelde beoordelingsrapport betreffende verzoeker over de periode 1 juli 1975 tot 30 juni 1977,

en van het besluit van de beoordelaar in beroep van 22 oktober 1980 tot vaststelling van de definitieve versie van dit rapport. Overeenkomstig het in het verzoekschrift gemaakte voorbehoud heeft verzoeker in repliek zijn conclusie verruimd en verzocht om nietigverklaring van het uitdrukkelijk besluit van 11 augustus 1981 waarbij de Commissie, na instelling van het onderhavige beroep, zijn klacht van 1 december 1980 heeft verworpen;

2. veroordeling van de Commissie aan verzoeker een bedrag van BFR 500 000 te betalen ter vergoeding van de materiële en immateriële schade door hem als gevolg van dit beoordelingsrapport geleden. In repliek heeft verzoeker evenwel verklaard, zich voor de hoogte van de schadevergoeding waarop hij aanspraak kan maken, te refereren aan het oordeel van het Hof;

3. subsidiair vordert verzoeker, dat de Commissie het gehele dossier betreffende het in geding zijnde beoordelingsrapport zal overleggen en dat de in voormeld rapport aangebrachte vermeldingen door getuigen zullen worden geverifieerd.

2 Blijkens het dossier was verzoeker tot 1 januari 1977 werkzaam bij departement C, afdeling Chemie, van het GCO te Ispra; met ingang van die datum werd hij tewerkgesteld bij departement A.

3 Op 20 december 1979 werd door G. R. Bishop, directeur van departement C van het GCO, na raadpleging van de hoofden van de diensten waarbij verzoeker was tewerkgesteld, een beoordelingsrapport van verzoeker opgesteld over de periode 1 juli 1975 tot 30 juni 1977.

4 Dit rapport bevat een algemene beoordeling, volgens welke verzoeker een te geringe bereidheid tot samenwerking zou vertonen, hoewel zijn „bekwaamheid" en „prestaties" als „hoger dan normaal" en zijn „gedrag in de dienst" als „normaal" worden aangemerkt.

5 Gebruik makend van de in artikel 43, tweede alinea, Ambtenarenstatuut voorziene mogelijkheid, aan het beoordelingsrapport opmerkingen toe te voegen, verlangde verzoeker dat de aantekening van de beoordelaar inzake een te geringe bereidheid tot samenwerking zou worden geschrapt, en wendde hij zich tot de beoordelaar in beroep, R. Mas, plaatsvervangend directeur-generaal van het GCO en directeur van de inrichting te Ispra. Laatstgenoemde bevestigde evenwel het beoordelingsrapport op 26 maart 1980.

6 Daarop deed verzoeker op 31 maart 1980 een beroep op het paritair beoordelingscomité, dat op 15 juli 1980 advies uitbracht. Vaststellende dat verzoe-

kers „gedrag in de dienst" met „normaal" was beoordeeld, terwijl dit gedrag in het vorige beoordelingsrapport, over de periode 1973-1975, als „hoger dan normaal" was aangemerkt, verzocht het paritair beoordelingscomité de beoordelaar in beroep, Mas, de beoordeling van verzoekers gedrag nader toe te lichten.

7 Daarop vulde Mas op 22 oktober 1980 het beoordelingsrapport aan met de opmerking, dat de aangevochten beoordeling berustte op de omstandigheid dat verzoeker zich gedurende de beoordelingsperiode systematisch had verzet tegen elk besluit van zijn hiërarchieke meerderen dat hem raakte.

8. Bij nota van 1 december 1980 diende verzoeker krachtens artikel 90, lid 2, Ambtenarenstatuut een klacht in tegen het besluit van het tot aanstelling bevoegde gezag van 22 oktober 1980 houdende vaststelling van de definitieve versie van het beoordelingsrapport. Nadat de administratie gedurende meer dan vier maanden niet op deze klacht had gereageerd, stelde verzoeker het onderhavige beroep in.

De vordering tot nietigverklaring van het beoordelingsrapport

9 In zijn schriftelijke opmerkingen heeft verzoeker aangevoerd, dat de beoordelaar in beroep de beoordeling van het gedrag in de dienst niet mocht motiveren, aangezien daarvoor de waardering „normaal" was toegekend, alsmede dat het beoordelingsrapport niet in zijn moedertaal was gesteld. Beide middelen zijn ter terechtzitting ingetrokken, zodat zij niet behoeven te worden onderzocht.

10 Verzoeker stelt dat de algemene beoordeling, volgens welke zijn bereidheid tot samenwerking ontoereikend was, op een onjuiste waardering van de feiten berust en innerlijk tegenstrijdigd is. De omstandigheid dat hij in het betrokken tijdvak in samenwerking met enkele collega's een aantal studies heeft gepubliceerd, zou in tegenspraak zijn met zowel de algemene beoordeling als de opmerking van de beoordelaar in beroep over verzoekers systematische verzet.

11 Voorts betoogt verzoeker dat indien de beoordelingen van de eerste beoordelaar en van de beoordelaar in beroep gerechtvaardigd waren geweest, de beoordeling van zijn gedrag in de dienst „lager dan normaal" had moeten

luiden, hetgeen evenwel niet het geval is; het beoordelingsrapport bevat derhalve tegenstrijdige beoordelingen en waarderingen.

12 Tenslotte voert verzoeker aan, dat deze beoordelingen in werkelijkheid niet zijn terug te voeren op zijn bekwaamheid, prestaties of gedrag in de dienst, maar op een geschil tussen hem en de administratie naar aanleiding van de afwijzing van zijn verzoek om bevordering, in welk geschil het Hof bij arrest van 12 oktober 1978 (zaak 86/77, Jurispr. 1978, blz. 1855) uitspraak heeft gedaan.

13 Volgens vaste rechtspraak bevatten beoordelingsrapporten waarderingen die slechts in rechte kunnen worden getoetst wegens onregelmatigheden in de vorm, kennelijke feitelijke onjuistheden of misbruik van de beoordelingsvrijheid van degenen die bij het opmaken van deze rapporten betrokken zijn.

14 Wat de beweerdelijke tegenstrijdigheden betreft moet in de eerste plaats worden opgemerkt, dat de publikatie van studies in samenwerking met bepaalde collega's blijk moge geven van de geschiktheid van betrokkene voor bepaalde soorten werkzaamheden in groepsverband, doch niet noodzakelijkerwijs duidt op een zelfde bereidwilligheid tot samenwerking binnen de dienst. De beoordeling van de eerste beoordelaar is derhalve niet tegenstrijdig. In de tweede plaats moet worden opgemerkt dat betrokkene niet bestrijdt, ondanks ontvangen opdrachten onderzoekswerkzaamheden ten behoeve van door de Raad gestaakte programma's te hebben voortgezet. Deze houding was voor de beoordelaar in beroep voldoende grond, aan verzoekers „gedrag in de dienst" een lagere waardering toe te kennen dan hem in het vorige beoordelingsrapport was toegekend. De beoordeling van de beoordelaar in beroep en de waardering van verzoekers „gedrag in de dienst" zijn derhalve evenmin met elkaar in tegenspraak.

15 De overige bezwaren van verzoeker hebben geen betrekking op kennelijke feitelijke onjuistheden die objectief kunnen worden geverifieerd, noch op objectief te toetsen waarderingen of beoordelingen, maar betreffen waardeoordelen waarvan de juistheid gezien de aard en de inhoud van deze oordelen, aan controle door het Hof is onttrokken.

16 Onder deze omstandigheden moeten verzoekers grieven worden verworpen, zonder dat er termen aanwezig zijn om, zoals verzoeker subsidiair heeft gevorderd, een onderzoek in te stellen naar de juistheid van de in het beoordelingsrapport vervatte kritiek, de Commissie te verzoeken om overlegging van het gehele dossier betreffende het onderhavige beoordelingsrapport, en in het beoordelingsrapport vervatte beoordelingen door getuigen te verifiëren.

De vordering tot nietigverklaring van de uitdrukkelijke afwijzing van verzoekers klacht

17 Verzoeker vordert voorts nietigverklaring van de uitdrukkelijke afwijzing van de door hem op 1 december 1980 overeenkomstig artikel 90, lid 2, van het Statuut ingediende klacht. Deze afwijzing zou onregelmatig zijn wegens schending van de bepalingen van de Gids voor de beoordeling 1971, die van toepassing was op de beoordelingsperioden tussen 1969 en 1977.

18 Volgens de algemene opmerking op bladzijde 187 van de Gids voor de beoordeling 1971 kan de ambtenaar „vanaf het moment dat het negatieve advies van het paritaire beoordelingscomité (zie punt C.3.a) of de laatste beslissing van de beoordelaar in beroep (zie punt C.3.b) officieel aan (hem) is medegedeeld, ... een klacht krachtens artikel 90 van het Statuut indienen. Het paritaire beoordelingscomité wordt over deze klacht geraadpleegd. Vervolgens is het de taak van de Commissie, als het tot aanstelling bevoegde gezag, uitspraak te doen over de ingediende klacht".

19 Het moge juist zijn, dat verzoekers klacht tegen het besluit tot vaststelling van de definitieve versie van het beoordelingsrapport in strijd met voornoemde aanwijzingen niet aan het paritair beoordelingscomité is voorgelegd, doch deze omstandigheid kan in het onderhavige geval niet als schending van een wezenlijk vormvoorschrift worden aangemerkt. Het paritair beoordelingscomité was immers reeds van verzoekers geval in kennis gesteld en de beoordelaar in beroep had het beoordelingsrapport op advies van dit comité aangevuld.

20 Mitsdien moeten de in repliek geformuleerde vorderingen worden afgewezen.

De vordering tot toekenning van schadevergoeding

21 Verzoeker voert aan dat het aangevochten beoordelingsrapport, dat betrekking heeft op de periode 1975-1977 en uiterlijk eind 1977 gereed had moeten zijn, pas op 29 december 1979 door de beoordelaar werd ondertekend.

Deze vertraging werd volgens verzoeker nog vergroot, doordat het advies van het paritair beoordelingscomité van 15 juli 1980 in strijd met de bepalingen van de Gids voor de beoordeling pas op 22 oktober werd opgevolgd.

22 Deze dienstfout zou vergoeding van de veroorzaakte materiële en immateriële schade rechtvaardigen.

23 Volgens artikel 43 van het Statuut moet van iedere ambtenaar ten minste om de twee jaar een beoordelingsrapport worden opgesteld inzake diens bekwaamheid, prestaties en gedrag in de dienst.

24 Dit rapport moet ten behoeve van de goede administratie en rationalisatie van de diensten van de Gemeenschap en ter waarborging van de belangen van de ambtenaren verplicht worden opgemaakt. Telkens wanneer de loopbaan van een ambtenaar door het hiërarchisch gezag in aanmerking wordt genomen, vormt het een onontbeerlijk beoordelingscriterium.

25 Een van de gebiedende plichten van de administratie is derhalve, ervoor te zorgen dat dit rapport periodiek op het door het Statuut voorgeschreven tijdstip en op deugdelijke wijze wordt opgemaakt. Gesteld kan worden dat de administratie daartoe over een redelijke termijn beschikt en dat iedere overschrijding van die termijn haar rechtvaardiging moet vinden in het bestaan van bijzondere omstandigheden.

26 Uit de processtukken alsook uit de ter terechtzitting gemaakte opmerkingen blijkt, dat het tot aanstelling bevoegde gezag van het GCO te Ispra in casu de redelijke termijn waarover zij beschikte voor het opstellen van verzoekers beoordeling, ruimschoots heeft overschreden, en dat zij niet het bestaan heeft kunnen aantonen van bijzondere omstandigheden die deze overschrijding rechtvaardigen.

27 Onder deze omstandigheden heeft verzoeker terecht aangevoerd, dat de administratie een fout heeft gemaakt waarvoor zij aansprakelijk kan worden gesteld.

28 Verzoeker heeft weliswaar niet aangetoond dat deze fout een bevordering waarvoor hij in aanmerking had kunnen komen, in de weg heeft gestaan of vertraagd, doch wel dat hij immateriële schade heeft geleden doordat zijn persoonsdossier ondeugdelijk en onvolledig was. De vordering tot vergoeding van deze schade is derhalve gegrond.

29 Bij een juiste waardering van deze schade bedraagt de door de Commissie aan verzoeker te betalen vergoeding BFR 20 000.

Kosten

30 Ingevolge artikel 69, paragraaf 2, van het Reglement voor de procesvoering moet de in het ongelijk gestelde partij in de kosten worden verwezen. Ingevolge artikel 70 van het Reglement voor de procesvoering blijven de door de instellingen ter zake van beroepen van personeelsleden der Gemeenschappen gemaakte kosten evenwel te haren laste. Gelet op de vertraging waarmee de administratie te Ispra het beoordelingsrapport heeft opgesteld alsook de omstandigheid dat deze fout bij herhaling wordt begaan, dient de Commissie in de kosten te worden verwezen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Derde kamer),

rechtdoende:

1. **Verwerpt het beroep tot nietigverklaring van het beoordelingsrapport.**

2. **Verwerpt het beroep tot nietigverklaring van het uitdrukkelijk besluit van 11 augustus 1981.**

3. **Verstaat dat de Commissie een vergoeding van BFR 20 000 zal betalen wegens de vertraagde opstelling van het beoordelingsrapport.**

4. **Verwijst de Commissie in de kosten.**

Everling Bosco Galmot

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxembourg op 5 mei 1983

De griffier
voor deze
H. A. Rühl
hoofdadministrateur

De president van de Derde kamer
U. Everling